

การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยแนวคิดผังเมือง

Area Management of Chiang Khan Under the Concept of Urban Planning

ณภัทร ภัทร์ธรร¹ วรฤต ชื่นจิตต์²

E-mail: mapoonboy@hotmail.com, worakrit1419@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดการจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยแนวคิดผังเมือง ซึ่งนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งขึ้น อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอีกหนึ่งเป้าหมายของการท่องเที่ยวจังหวัดเลย มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวในแต่ละปี ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมากแก่คนในพื้นที่ จึงเกิดการขยายตัวของเมืองเชียงคานอย่างมาก ซึ่งมีทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ผลกระทบเชิงลบหากไม่มีการจัดการ ก็จะทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพที่ขยายตัวตามเช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) สามารถนำแนวคิดผังเมืองมาใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองได้เป็นสำคัญ เพราะสามารถจัดการพื้นที่เมืองให้มีภูมิทัศน์สวยงาม รักษาสิ่งแวดล้อม มีการจัดระเบียบการใช้พื้นที่ และการวางแผนทางกายภาพป้องกันปัญหาการใช้ที่ดินในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการพื้นที่ ผังเมือง เชียงคาน

Abstracts

The article was written to propose a concept of Urban Planning for Chiang Khan. In fact, Thailand's tourism policy attracted tremendous foreign expenditures to strengthen the national economy. Chiang Khan district, Loei, is one of the main destinations: a great number of tourists visit the town generating income for the community and its expansion. There are positive and negative effects of those tourism activities; It may cause following physical damage. Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC) could deploy landscape concepts to frame the town development significantly, for it is capable of organizing memorable sightseeing, resource preservation, area management, and land abuse prevention.

Keywords: area management, urban planning, Chiang Khan

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยคำนึงถึงสภาการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม ให้มีความสำคัญกับมิติการพัฒนาต่างๆ เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดแนวทางการขับเคลื่อนประเทศ มีกลยุทธ์รายหมุดหมาย 13 หมุดหมาย โดยมีหมุดหมายที่ 2 ให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน และหมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ แสดงให้เห็นว่า เป้าหมายยุคต่อไปของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยคือการมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำเสนอประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยวพร้อมทั้งเสริมความสามารถการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวทั้งเมืองหลักและเมืองรอง โดยมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ดึงศักยภาพที่มีอยู่มาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ คงสภาพวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างสมบูรณ์หลังการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศตามเป้าประสงค์ของโลกที่คำนึงถึงการแก้ไขปัญหาโลกร้อน ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวถือเป็นโจทย์สำคัญที่พื้นที่ต่างๆ ต้องร่วมมือดำเนินการอย่างเป็นระบบ แต่ก็มีมีความแตกต่างกันไปในบริบท ทำให้วิธีการบรรลุเป้าหมายแตกต่างกันไป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มีความสอดคล้องกับกับเกณฑ์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal หรือ SDGs) เป็นเป้าหมายการพัฒนายั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nations: UN) SDGs มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างความสมดุลในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็น 3 เสาหลักของความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) เป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนภายในปี ค.ศ. 2030 มีเป้าหมายทั้งหมด 17 เป้าหมาย โดยแบ่งออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ มิติสังคม (People) มิติเศรษฐกิจ (Prosperity) มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) มิติสันติภาพและสถาบัน (Peace) และมิติหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)

¹ ผู้อำนวยการฝ่ายปฏิบัติการ สำนักงานพื้นที่พิเศษ 5 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

² นักพัฒนาทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

กลไกหนึ่งที่สำคัญในการสร้างเสริมแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้แก่ การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยในปี 2561 การท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างรายได้ 3.08 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) สูงเป็นอันดับ 4 ของโลก และมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว อยู่ในอันดับที่ 31 จาก 140 ประเทศ (Travel & Tourism Competitiveness Index, 2019) และรายได้มีการขยายตัวน้อยลงในปี 2562 – 2565 เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และคาดว่าจะการท่องเที่ยวจะเริ่มฟื้นตัวในปี 2565 โดยคาดว่าจะมีรายได้ 1.5 ล้านล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) การท่องเที่ยวเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ก่อให้เกิดการจ้างแรงงาน และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและลดความเหลื่อมล้ำ ดังนั้นเพื่อให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประเทศไทยจะต้องเดินหน้านำการพัฒนาในด้านที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มความเข้มข้นในด้านความปลอดภัย และยกระดับความสะอาดและสุขภาพ ให้มีความครอบคลุมในทุกสาขาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเลย ถือได้ว่าเป็นแม่เหล็กของจังหวัดเลยที่มีพลังดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้เข้ามาเที่ยว เป็นเมืองเก่าที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ มีประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานที่ยาวนาน หลักฐานที่ยืนยันความเป็นมาของเมืองเชียงคาน ได้แก่ วัดมหาธาตุ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2197 ในอดีตเป็นที่ว่าการงานเมืองของเจ้าเมืองเชียงคาน และอาคารบ้านเรือนของเชียงคานเป็นบ้านไม้เก่าที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นมรดกด้านสถาปัตยกรรมบ้านไม้เก่า เพราะในบรรดาจำนวนบ้านที่มีอยู่ 2,770 หลังคาเรือน มีบ้านไม้เก่ามาลงทะเบียนถึง 166 หลังคาเรือน จึงได้รับการยอมรับว่า เชียงคานเป็นเมืองอนุรักษ์บ้านไม้เก่าที่สำคัญ โดยมีนักเศรษฐศาสตร์ประมาณการว่า มีมูลค่าถึงกว่า 2 แสนล้านบาท และยิ่งจะเพิ่มมูลค่าต่อไปเรื่อยๆ และยังมีธรรมชาติที่สวยงาม มีแม่น้ำโขง มีทะเลหมอกบนภูทอกที่ทอกลายจากลาว (กมล คงปิ่น, 2565) จากเดือนมกราคมถึงเดือนพฤศจิกายน ปี 2565 สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนเงิน 843,637,500 บาท จากจำนวนนักท่องเที่ยว 337,055 คน เพิ่มขึ้นจากรายได้ตลอดทั้งปี 2564 ที่ 388,267,500 บาท จากจำนวนนักท่องเที่ยว 155,307 คน (เทศบาลตำบลเชียงคาน, 2565) เมื่อสถานการณ์ท่องเที่ยวกลับสู่ภาวะปกติ คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้าสู่อำเภอเชียงคานมากขึ้น

การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากส่งผลให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่เมืองเชียงคานเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัว เกิดการก่อสร้างอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมายเป็นการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารบ้านเรือน และการใช้ที่ดินต่างๆ จากสภาพเดิมเป็นจำนวนมาก และรูปแบบอาคารบางแห่งมีความขัดแย้งกับสภาพของอาคารบ้านเรือนที่แท้จริง เนื่องจากการไม่เข้าใจในรูปแบบอาคารและบริบทของชุมชน รวมทั้งการขาดเอาใจใส่จากทุกภาคส่วนทำให้เกิดทัศนคติที่ลบ สู้ภัยความงมงายและเอกลักษณ์ของอาคาร การมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วส่งผลต่อโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอ เนื่องจากขาดการวางแผนรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยว เช่น ปริมาณน้ำขาดแคลนในช่วงฤดูการท่องเที่ยว การจราจรติดขัด การขาดแคลนที่จอดรถ การบำบัดน้ำเสียไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ เกิดปัญหาขยะเกินขีดความสามารถในการกำจัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

นุชร วงษ์เทราช และ ศิวัช ศรีโกลางกุล (2562) ได้ทำการศึกษาความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคานเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว พบว่า การหลั่งไหลเข้ามาเมืองเชียงคานของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ในด้านผลกระทบทางบวกทำให้เศรษฐกิจขยายตัวทั้งด้านการลงทุนด้านต่างๆ การค้าขาย ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดอาชีพเสริมจากการท่องเที่ยว คนในพื้นที่มีโอกาสที่จะหารายได้เพิ่มขึ้นทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายมากขึ้น ทั้งนี้ต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และยังต้องช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีเศรษฐกิจที่สามารถเติบโตไปพร้อมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนผลกระทบทางลบ คือ ปัญหาการจราจร พื้นที่ในการจอดรถ มลพิษทางอากาศ ปริมาณขยะ การขายสินค้าราคาแพงเกินจริง การแข่งขันกันขายของ ปัญหาการแข่งขัน เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว จนลืมนึกถึงคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

สุธาสนี สุมาธรรม (2558) ทำการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบชุมชนเมืองเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า เมืองเชียงคานมีการก่อสร้างอาคารใหม่ที่ใช้วัสดุคอนกรีตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้อาคารบ้านเรือนของเชียงคานในปัจจุบันไม่ได้มีแต่อาคารไม้เพียงอย่างเดียวแล้ว เพราะมีการก่อสร้างอาคารรูปแบบใหม่ที่ใช้วัสดุคอนกรีตเป็นหลักตั้งอยู่บนถนนคนเดินผสมผสานกับอาคารไม้ดั้งเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน การพัฒนาของเมืองเชียงคานก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของเมืองที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยว ในอนาคตจะส่งผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวและคนรุ่นใหม่ที่มีต่อเมืองเชียงคานผิดจากเดิมไป สอดคล้องกับการวิจัยของ อัญญารัตน์ ธีรารัตน และ มริวรรณ ผิวนิม (2557) การเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงคานค่อยเกิดขึ้นอย่างช้าๆ จนคนในพื้นที่ไม่รู้สึกรู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คิดว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดาของกาลเวลาที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง การเข้ามาของนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของพื้นที่ ทำให้เกิดความอ่อนแอของสังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากการยอมรับวัฒนธรรมและความเจริญจากภายนอก

ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองเชียงคานที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และผลกระทบเชิงลบ หากปล่อยให้ผลกระทบทางลบไม่ได้รับการจัดการแก้ไข ก็จะเป็นสิ่งที่ทำลายการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลกระทบทางลบทางกายภาพที่สามารถเห็นหรือสัมผัสได้ ได้แก่ ปัญหาสภาพ เช่น ไม่มีที่จอดรถที่รองรับพาหนะของนักท่องเที่ยว การสร้างอาคารบ้านเรือนที่ไม่มีความสอดคล้องกับอาคารไม้เก่า ปัญหาทัศนียภาพ ปัญหามลภาวะ และปัญหาการจราจร ทั้งนี้พื้นที่ท่องเที่ยวสามารถจัดการป้องกันปัญหาทางกายภาพที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ด้วยการนำแนวคิดผังเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการพื้นที่ โดยเครื่องมือที่สามารถเข้ามาช่วยป้องกันผลกระทบทางลบด้านกายภาพโดยใช้แนวคิด “การวางผังเมือง” เป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs ดังนี้

เป้าหมายที่ 3: Good Health and Wellbeing สร้างหลักประกันว่าชีวิตมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของคนทุกวัย

เป้าหมายที่ 6: Clean Water and Sanitation สร้างหลักประกันว่าจะมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน มีการจัดให้มีน้ำ และการสุขาภิบาลสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 8: Decent Work and Economic Growth ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9: Industry, Innovation and Infrastructure สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความยึดโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นกรอบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีการใช้เกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นเกณฑ์ขั้นต้นที่แหล่งท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางต่างๆ ควรตั้งเป้าที่จะไปถึง เป็นพื้นฐานสำหรับการรับรองความยั่งยืนของแหล่ง ใช้เป็นแนวทางพื้นฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการความยั่งยืนมากขึ้น นักท่องเที่ยวได้รับทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอยู่ที่ใดบ้าง เกณฑ์นั้นเป็นสิ่งที่ระบุ “สิ่งที่ควรทำ” ไม่ใช่บอกว่าทำอะไรหรือบรรลุเป้าหมายหรือไม่ โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ (1) การจัดการความยั่งยืน แบ่งเป็น 1.1 กรอบและโครงสร้างการจัดการ 1.2 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 1.3 การจัดการแรงกดดันและการเปลี่ยนแปลง (2) ความยั่งยืนด้านสังคม-เศรษฐกิจ แบ่งเป็น 2.1 การนำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาสู่ชุมชน 2.2 ผลกระทบต่อชุมชนและสวัสดิภาพของชุมชน (3) ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม แบ่งเป็น 3.1 การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม 3.2 การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ (4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 4.1 การอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ 4.2 การจัดการทรัพยากร 4.3 การจัดการของเสียและการปลดปล่อยมลพิษ สอดคล้องกับแนวคิดของ Muammer Mesci และคณะ (2020) กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวก่อให้เกิดสถานการณ์เชิงลบต่อพื้นที่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต้องการแนวคิดและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในโลกการท่องเที่ยว เช่น การสื่อสารมวลชนและการเดินทาง ทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวใหม่ถูกค้นพบ อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวก็ได้ถูกต่อยอดให้มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งผลให้สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคต่างๆ ถูกทำลาย ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องมุ่งการอนุรักษ์พัฒนาทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยคำนึงถึงบุคคลยุคต่อไปอย่างเป็นบูรณาการ ตามกระบวนการเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความสามารถในการรองรับ และระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ก้าวไปพร้อมกับดุลยภาพทุกภาคส่วน

การบรรลุเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ในแหล่งท่องเที่ยวที่รวมตัวเป็นชุมชนจนถึงความเป็นเมืองนั้นหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการจัดผังเมืองเพื่อให้ทั้งสิ่งก่อสร้าง ระบบโลจิสติกส์ และการบริหารการรองรับสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อสร้างทั้งความสะดวก ภาพจำและประสบการณ์จากการเยี่ยมชม สอดคล้องกับแนวคิดของ Silvia Serreli (2009), Bruce Hayllar and Tony Griffin (2009) เนื่องจากนักท่องเที่ยวเดินทางสู่จุดหมายของแต่ละบุคคลเพื่อรับประสบการณ์ที่แตกต่างจากชีวิตประจำวันของตนเองจากสถาปัตยกรรม วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการจัดสรร ซึ่งเป็นความต้องการของผู้มาเยือนและกิจกรรมพาณิชยกรรม โดยการผังเมืองนี้เองที่เป็นกระบวนการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ทั้งอายุ เพศ ภูมิฐานะ ที่มีมุมมองแตกต่างกันสามารถบรรจบกับสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวได้ ทั้งสถานที่สำคัญ ย่านการค้า และจุดสังเกต (อนุสรณ์สถาน สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ สถานที่ที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรมและประเพณี ฯลฯ) และการบริการพื้นฐานอย่างที่พัก ร้านอาหาร สถานีขนส่ง ก็จะสามารถเข้าถึงได้ รวมถึงจัดรองรับนักท่องเที่ยว เช่น จุฬารวมตัว ห้องน้ำสาธารณะ ลานจอดรถ จุดทิ้งขยะ ก็เป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดไว้ให้เข้าถึงง่าย มีความปลอดภัย และสัมพันธ์กับปริมาณความต้องการ

การสร้างความเป็นเจ้าของให้กับคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการคำนึงถึงการให้ทรัพยากรที่มีความสมดุล มีการกำหนดขีดความสามารถการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การรักษาธรรมชาติ การปกป้องชุมชน การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม

ประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการปลูกจิตสำนึกผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวมทั้งการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลัง ดังเช่น ผลของการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ได้มีการให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้ มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงาม ทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย”

องค์ประกอบการจัดผังเมือง (Urban Planning Components) สามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

Barry Cullingworth และคณะ (2015) กล่าวว่า องค์ประกอบการจัดผังเมืองมักคำนึงถึง 2 เป้าหมาย คือ การพัฒนาเพื่อผู้อยู่อาศัยและการพัฒนาเพื่อการพาณิชย์ ได้แก่ ทางหลวงเชื่อมต่อเมืองและภูมิภาค ลานจอดรถ การจัดองค์ประกอบผังเมือง พื้นที่ว่างเพื่อกิจกรรมนันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา จุฬารวมตัวคนในชุมชน โรงเรียน โรงพยาบาลและศูนย์อนามัยชุมชน การขนส่งสาธารณะ ระบบการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล การบริการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (รพพยาบาล รถดับเพลิง หน่วยกู้ภัย ฯลฯ) ศูนย์อนุบาลเด็กเล็ก อสังหาริมทรัพย์เพื่อชุมชน (เช่า-ซื้อขาด) และศูนย์ดูแลบุคคลไร้ที่พึ่ง รวมถึงการขนส่งสีเขียวที่มุ่งสู่การเดินทางของคนและสิ่งของที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบผังเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ได้แก่ การก่อสร้าง การฝึกอบรม การจ้างงานคนท้องถิ่น การพัฒนาเมือง สถาปัตยกรรม การจัดการชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรม (โรงหนัง พิพิธภัณฑ์ สนามกีฬา ฯลฯ) นอกจากนี้ Kumar, J. และ Garg A. (2020) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่

1. ความเห็นของสังคมทั้งในส่วนของสังคมภายใน (ชุมชนท้องถิ่น) สังคมภายนอก (นักท่องเที่ยว ผู้รับรู้ข่าวสาร ฯลฯ) เป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าจะดำเนินไปด้วยดีหรือไม่ เช่น ชุมชนท้องถิ่นต้องการให้มีการพัฒนาหรือไม่/อย่างไร นักท่องเที่ยวต้องการปรับปรุงในจุดไหน และเมื่อบุคคลที่สามทราบข่าวแล้วจะต้องการมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่/อย่างไร
2. ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางเรือ และทางอากาศ เป็นปัจจัยสำคัญไม่เพียงแต่เป็นการอำนวยความสะดวก แต่ยังเป็นตัวช่วยตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทาง รวมถึงการมีพรมแดนซึ่งเชื่อมต่อกับประเทศต่างๆ ก็เป็นปัจจัยบวกเช่นกัน
3. นโยบายการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่รูปแบบต่างๆ เพราะบทบาทของภาครัฐมีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนา เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การจัดระเบียบ และการเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นกับภาคเอกชนให้กลมกลืนไปกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวนั้นทำให้เกิดการสร้างแวดล้อมที่ดึงดูดความต้องการท่องเที่ยว
4. ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่บุคคลทั่วไปเห็นภาพเมื่อนึกถึงหรือได้มาเยือน เป็นไปตามสภาพ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การจัดภูมิทัศน์ อัตลักษณ์ ฯลฯ ทำให้เกิดความต้องการมาเยือนรวมถึงการมาเที่ยวซ้ำ เป็นภาพจำของผู้มีประสบการณ์เยี่ยมเยือน และเป็นจินตนาการของผู้ที่ยังไม่เคยมา (Potential Tourist)
5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถือเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาทั้งการสร้างและการจัดระเบียบจากสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ถนน สนามบิน โทรคมนาคม ที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม อีกทั้งภาครัฐควรจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุน เช่น แหล่งบันเทิง ทัศนียภาพหรือแลนด์มาร์ค การขนส่ง และย่านสรรพสินค้าที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวในและนอกประเทศ
6. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยสนับสนุนการลงทุนในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เสริมสร้างความรู้และการปฏิบัติเชิงธุรกิจของชุมชนท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน โดยมีทั้งกิจกรรม บริการ และการเติมเต็มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนท้องถิ่น

สภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน

สภาพทั่วไป การตั้งถิ่นฐานของเมืองเชียงคานมีการตั้งถิ่นฐานไปตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง เพราะเป็นการตั้งถิ่นฐานที่สะดวกในการติดต่อค้าขายและเดินทาง เป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานประเภทนี้จะปรากฏในบริเวณที่ราบเป็นส่วนใหญ่โดยไม่ค่อยพบในบริเวณที่สูง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวก โดยอาจจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกันในเขตที่เป็นชุมชนการค้าหรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม สวนบริเวณที่อยู่ไกลออกไป อาจมีการตั้งบ้านเรือนห่างกัน สำหรับพื้นที่เกษตรจะอยู่บริเวณด้านหลังของที่อยู่อาศัย เส้นทางคมนาคมที่ส่งเสริมให้มีการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ถนน ตามแนวยาวของหุบเขาแคบๆ และบริเวณแนวของน้ำพุ เป็นต้น (ฉัตรชัย พงษ์ประยูร, 2536)

เมืองเชียงคานเป็นเมืองค้าขาย มีถนนสายหลักเป็นเส้นตรงขนานไปกับแม่น้ำโขง ได้แก่ ถนนชายโขง หรือถนนคนเดิน และมีถนนซอยเชื่อมไปยังถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนศรีเชียงคาน เป็นเส้นทางจราจรสายหลักเชื่อมไปยังอำเภออื่น ได้แก่ ถนนศรีเชียงคาน ในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่เป็นทางสัญจรหลักแทนแม่น้ำโขง การวางผังการตั้งถิ่นฐานเป็นการตั้งบ้านเรือนไปตามเส้นทางคมนาคม เมืองเชียงคานในอดีตเป็นชุมชนการค้ามีการขนส่งสินค้าทางน้ำเพราะสามารถเดินทางติดต่อค้าขายกับฝั่งลาวและพื้นที่ทางน้ำอื่นได้สะดวก การประกอบธุรกิจการค้าระหว่างฝั่งไทยและฝั่งลาวที่มีความรุ่งเรือง จึงทำให้เมืองเชียงคานเป็นชุมชนที่มีความเจริญและมีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น

อาคารในเมืองเชียงคานส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ทำการค้า มีการสร้างอาคารเป็นลักษณะห้องแถวหันหน้าเข้าหาเส้นทางสัญจร และเรียงรายเป็นแนวยาวตามถนนคู่ขนานไปกับแม่น้ำโขง รูปแบบบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้เรือนแถวสองชั้น หันหน้าเข้าหาถนน ชายโขงเป็นแนวยาวตามสองข้างทาง การใช้ประโยชน์ของอาคารชั้นล่างใช้ค้าขาย ชั้นบนใช้เป็นที่อยู่อาศัย ขนาดของบ้านไม้ใหญ่มาก และมีความสูงใกล้เคียงกัน แต่จะมีความแตกต่างของรายละเอียดทางรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารต่างกันไป บางหลังมีระเบียงชั้นบน บางหลังไม่มีระเบียงชั้นบน

ถนนชายโขงจะมีศาสนสถานตั้งอยู่ ได้แก่ วัดมหาธาตุ วัดศรีคุณเมือง และวัดท่าคอก ได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมและงานสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง ปัจจุบันผลของการขยายตัวของการท่องเที่ยวทำให้อาคารที่อยู่บนถนนชายโขงมีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของอาคารเป็นโรงแรมที่พัก และบางแห่งมีการทุบทิ้งและสร้างเป็นอาคารคอนกรีตที่มีความแข็งแรง และมีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวมากกว่าเดิม และในช่วงค่ำจะมีการตั้งแผงลอยริมถนนชายโขงเพื่อขายอาหารท้องถิ่น ของที่ระลึก หรือสินค้าต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเชียงคานส่งผลต่อการขยายตัวในพื้นที่เมืองเชียงคานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ขยายตัว มีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดินจากคนอยู่อาศัยในชุมชนเป็นนักลงทุนทั้งในและนอกชุมชน จึงมีการเปลี่ยนรูปแบบโครงการ สถาปัตยกรรมของอาคาร การใช้ประโยชน์ของที่ดิน ผลจากการขยายตัวเพื่อสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจส่งผลกระทบต่อเชิงลบทางกายภาพต่อพื้นที่เมืองเชียงคานเป็นอย่างมาก โดยสามารถแบ่งเป็น 7 ด้านดังนี้

1. รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร มีการเปลี่ยนจากอาคารบ้านเรือนไม้เป็นอาคารคอนกรีต โดยไม่มีการคำนึงถึงทัศนียภาพของถนนที่เคยมีความโดดเด่นในเรื่องของบ้านไม้โบราณ 100 ปี รูปแบบทางสถาปัตยกรรมมีการก่อสร้างโดยไม่คำนึงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีการนำเอาสถาปัตยกรรมทางภาคเหนือ ได้แก่ การนำกาแลมาติดตั้งบนหลังคาของอาคาร การก่อสร้างอาคารที่หักรูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย การก่อสร้างอาคารคอนกรีตที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ซึ่งการไม่คำนึงถึงอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารจะส่งผลให้เกิดทัศนอุจาด และสูญเสียจิตวิญญาณของถนนคนเดินเชียงคานที่โดดเด่นเรื่องบ้านไม้โบราณ 100 ปี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธิป ศรีสกุลไชยรักษ์ (2561) ได้ทำการศึกษาคุณค่าบ้านไม้พื้นถิ่นเชียงคานเพื่อการอนุรักษ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม บ้านไม้พื้นถิ่นถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของเชียงคาน แต่ในขณะเดียวกัน ที่ผ่านมามีบ้านไม้เก่าถูกขายให้กับนายทุนต่างถิ่น บางหลังโดนรื้อทิ้งเพื่อสร้างอาคาร รูปแบบใหม่ บางหลังถูกปรับเปลี่ยนการใช้งาน ทำให้เกิดการทำลายทุนทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นอกจากนี้ยังขาดวิธีการสื่อสารคุณค่าของบ้านไม้พื้นถิ่นให้ทั้งนักท่องเที่ยว รวมถึงคนในชุมชนให้ได้รับรู้ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเยือนเชียงคานเพียงเพื่อถ่ายรูปกับบ้านเก่าแล้วก็กลับโดยไม่ได้อะไรรู้คุณค่าแท้ของเชียงคาน

2. ระบบการจราจรถนนคนเดินไม่มีการวางแผนเส้นทางการเดินจราจร และการกำหนดเวลาเดินรถที่ชัดเจน รวมทั้งป้ายบอกเส้นทางและการตีเครื่องหมายจราจรลงบนถนนทำให้เกิดการจราจรที่ติดขัดเนื่องจากถนนคนเดินมีความคับแคบอยู่แล้ว เมื่อมีการจอดรถบนข้างถนน และมีการเดินรถสวนทางกันจึงทำให้การจราจรติดขัด ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีระเบียบการใช้ถนน รวมทั้งเส้นทางการเดินรถที่ชัดเจน จึงทำให้ผู้ใช้ถนนเกิดความสับสน ส่งผลให้ถนนคนเดินมีรถติดขัดเป็นประจำ

3. การขาดการวางแผนสำหรับที่จอดรถให้ผู้ที่ใช้ถนนคนเดิน ปัจจุบันมีการจอดรถริมข้างทางบนถนนคนเดินทำให้ถนนที่แคบอยู่แล้วมีความแคบขึ้นไปอีก หรือมีการจอดในวัดที่อยู่บนถนนคนเดิน ส่งผลให้บดบังความงดงามของตัวอาคาร และเนื่องจากวัดที่อยู่บนถนนคนเดินนั้นมีอายุเก่าแก่อาจจะส่งผลให้เกิดความสั่นสะเทือนของพื้นฐานของอาคาร ซึ่งในอนาคตอาจจะทำให้อาคารในวัดเกิดการพังทลาย ในช่วงเทศกาลวันหยุดยาวจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก จะจอดรถในจุดที่มีที่ว่างจนบางรายมีการจอดรถขวางทางเข้าบ้านของคนในชุมชน เป็นการรบกวนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

4. ความไม่เป็นระเบียบของสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ เนื่องจากอาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่บนถนนคนเดินนั้นเป็นอาคารไม้ หากเกิดประกายไฟจากการลัดวงจรของสายไฟอาจจะส่งผลให้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นได้รวมทั้งความไม่เป็นระเบียบของสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ นั้นยังบดบังความสวยงามของอาคารบ้านเรือนเก่า เป็นการทำลายบรรยากาศของความเป็นบ้านไม้โบราณ 100 ปี ทั้งนี้การที่มีสายไฟและสายสัญญาณต่างๆ ระโยงระยางไปตามแนวถนนคนเดิน นอกจากก่อให้เกิดภาพทัศนอุจาด ยังเป็นการทำลายจิตวิญญาณอาคารบ้านไม้ 100 ปี ตามแนวถนนคนเดิน

5. บริเวณริมชายแม่น้ำโขงขาดการดูแล ไม่มีความสวยงาม ปลอมให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของอาคารที่อยู่ช่วยกันดูแล ซึ่งเจ้าของอาคารจะดูแลเฉพาะส่วนพื้นที่ที่ตรงกับอาคารของตนเอง แต่มีเจ้าของอาคารอีกส่วนหนึ่งปล่อยให้พื้นที่ที่กว้างขวางไม่เป็นที่เรียบร้อย ทำให้เกิดภาพที่ไม่งดงามสำหรับนักท่องเที่ยว และบางพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นรกเป็นที่หลบของสัตว์บางชนิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยวเช่นกัน

6. การปล่อยน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนลงแม่น้ำโขงโดยตรงไม่มีการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำสาธารณะ ในบางฤดูน้ำเสียยังส่งกลิ่นเหม็นรบกวนผู้อยู่อาศัยและนักท่องเที่ยว และยังก่อให้เกิดภาพที่ไม่งดงาม

7. การไม่มีถังขยะรองรับสิ่งของที่นักท่องเที่ยวต้องการทิ้งขยะบนถนนคนเดินเพื่อความสวยงาม และมีมาตรการให้ร้านค้าที่อยู่บนถนนคนเดินช่วยรับขยะจากนักท่องเที่ยวไปทิ้งแทน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นนักท่องเที่ยวไม่รู้ว่าสามารถฝากขยะให้กับร้านค้าได้ และในฤดูท่องเที่ยวปริมาณนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก ก็จะนำขยะไปกองทิ้งที่บริเวณโคนเสาไฟฟ้าที่อยู่ปากซอย

บริบทผังเมือง: ผังเมืองรวมและผังพื้นที่เฉพาะ

เมืองเกิดขึ้นจากการที่มีประชาชนมาอาศัยอยู่รวมตัวกัน มีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน อาชีพด้านพาณิชย์กรรมมักอยู่รวมตัวกันเป็นย่านต่างๆ และมีการขยายตัวจนมีความหนาแน่น ส่วนอาชีพเกษตรกรรมจะต้องใช้พื้นที่ที่กว้างขวาง จึงมักอยู่บริเวณรอบนอกของเมือง เมื่อเมืองมีการเติบโตและมีขยายตัวของประชากรจนมีความหนาแน่น มีการแบ่งใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ต่างๆ ที่ชัดเจนขึ้น เช่น ย่านการค้า ศาสนสถาน สถานศึกษา จากเหตุผลที่ประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ประกอบกับสุขภาพในอดีตไม่ดีพอไม่มีการจัดการระบบของเสียหรือขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง จึงทำให้เมืองที่มีประชากรหนาแน่นมักเกิดโรคระบาดต่างๆ จึงทำให้มีแนวคิดจัดการเมืองเพื่อสุขอนามัยของประชาชน เป็นการลดความหนาแน่นของประชากร ไม่ให้มีการสร้างบ้านเรือนที่หนาแน่น และมีการกำหนดวัสดุการก่อสร้างเพื่อความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย เป็นการป้องกันการเกิดอัคคีภัย มีระบบระบายน้ำเสีย ระบบการจัดการของเสีย จึงได้เกิดการวางผังของเมืองขึ้น

ผังเมืองในประเทศไทยเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการเมืองที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่นมีสุขอนามัยที่ดี เมืองในประเทศไทยพัฒนามาจากที่ดินร่วนที่มีคันทนาเป็นสิ่งแวดล้อมที่คันทนาจึงถูกพัฒนาเป็นถนน ถนนจึงมีสภาพที่ไปตามแนวคันทนา ส่วนพื้นที่ใช้สอยก็จะมีการแบ่งเป็นไปตามพื้นที่นาจึงมีขนาดใหญ่เล็กต่างกันไป เป็นเหตุให้พื้นที่นาเมืองพัฒนาเป็นพื้นที่เมือง พื้นที่ถนนจึงไม่พอกับพื้นที่เมืองไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ส่งผลให้ชนชั้นกลางไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การจราจรติดขัด เสียเวลาเพื่อการเดินทาง และค่าใช้จ่ายเรื่องพลังงาน คุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองต่ำ ปัจจุบันทิศทางการพัฒนาเมืองใหญ่ๆ คือ การทำเมืองให้เล็กลง (Compact City) หมายถึง เมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่เยอะ แต่มีการออกแบบเมืองที่ดี โครงสร้างพื้นฐานครบถ้วน เพื่อให้ประชาชนมีเวลาใช้ชีวิตส่วนตัวมากขึ้น การเดินทางใช้เวลาลดลงมีการแก้ไขระบบขนส่งมวลชนที่ดี มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยใกล้สถานขนส่ง เพื่อลดเวลาการเดินทาง ทุกคนในเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการออกความเห็นการออกแบบผัง ดังนั้น หลักการของผังเมืองที่ดี คือ การทำให้ประชาชนในเมืองมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขอนามัย มีการสนับสนุนเศรษฐกิจ และทำให้ชีวิตของเมืองดีขึ้น ดังนั้นการวางผังเมืองมีจุดประสงค์ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีสุขอนามัย การเดินทางสะดวกรวดเร็ว และมีเวลาในการดำเนินชีวิตส่วนตัวมากขึ้น ผังเมืองจึงมีการแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ชัดเจน แบ่งออกเป็นย่านการใช้ที่ดินที่ไม่ปะปนกัน การวางระบบคมนาคมที่กระจายตัวทั่วถึงพื้นที่ของเมือง ทำให้ประชาชนที่อาศัยในเมืองสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้

การวางผังเมืองของประเทศไทยเป็นการดำเนินการโดยอาศัยอำนาจแห่ง นิยามคำว่า "การผังเมือง" ไว้ว่า การผังเมือง หมายถึง การวาง จัดทำ และการดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองในระดับต่างๆ สำหรับเป็นกรอบชี้แนะการพัฒนาทางด้านกายภาพในระดับประเทศ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับเมือง ระดับชุมชน และพื้นที่เฉพาะควบคู่กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบทให้มีหรือทำให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสัญลักษณ์ ความสะอาดสบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง ความปลอดภัยของประชาชน สวัสดิภาพของสังคม การป้องกันภัยพิบัติ และการป้องกันความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี หรือบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศที่งดงามหรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ” (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มาตรา 4 วรรคหนึ่ง)

“การผังเมือง ประกอบด้วยผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะ ผังเมืองที่เป็นที่รู้จักทั่วไป คือ ผังเมืองรวม หมายถึง แผนผังนโยบาย และโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไปในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองและการดำรงรักษาเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภคสาธารณูปการ บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง” (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มาตรา 4 วรรคสาม)

ความเชื่อหนึ่งที่เชื่อว่าผังเมืองเป็นอุปสรรคกับการพัฒนาเมือง มีการกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ทำให้การลงทุนพัฒนาที่ดินไม่มีความคล่องตัว แต่ในความเป็นจริงแล้วผังเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเมืองให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย ผู้คนในเมืองมีการใช้ชีวิตที่มีความสุข มีสาธารณสุขที่ดี มีการบริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่เหมาะสม ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยมีสภาพแวดล้อมที่ดี เพราะมีการกำหนดความเหมาะสมของความต้องการของประชาชนในพื้นที่ มีการกำหนดประเภทของกิจกรรมการใช้ที่ดินที่เหมาะสม ไม่มีการใช้ที่ดินที่สร้างความขัดแย้งรบกวนคนในเมือง เช่น การห้ามไม่ให้เปิดสถานบริการกลางคืนที่ส่งเสียงดังในย่านที่อยู่อาศัย เป็นต้น โดยหลักการทั่วไปจะประกอบด้วยเนื้อหาการวางผังเมืองหลัก 3 ส่วน ได้แก่ การวางผังระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือการแบ่งพื้นที่ประเภทการใช้ที่ดิน (Zoning) การวางผังระบบคมนาคมและขนส่ง และการวางผังระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ผังเมืองมีการประกาศเป็นกฎกระทรวงบังคับใช้ และมีการปรับปรุงผังเมืองรวมทุก 5 ปี แต่ด้วยเป็นผังที่ควบคุมการใช้ที่ดินและการวางสาธารณูปโภค ทำให้การใช้ผังเมืองรวมไม่มีรายละเอียดของเมือง จึงทำให้การพัฒนาในพื้นที่แต่ละแห่งยังไม่มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจน ไม่มีรายละเอียดการพัฒนาพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ผังเมืองรวมจึงเป็นกลไกประสานการพัฒนาบนพื้นที่ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ด้านการคมนาคมและขนส่ง สาธารณูปโภคและสาธารณูปการกับการพัฒนาของภาคเอกชนในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ส่วนผังที่มีรายละเอียดการพัฒนาพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผังพื้นที่เฉพาะ เป็นผังที่กำหนดแนวทางและรายละเอียดในการพัฒนาพื้นที่เฉพาะหรือชุมชนที่สอดคล้องกับผังเมืองรวม เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน หลักเกณฑ์การก่อสร้างและการใช้อาคาร โครงการเพื่อการพัฒนากระบวนโครงสร้างพื้นฐานและการบริการชุมชน รวมถึงแผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่ พร้อมรายละเอียดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้การประสานและรับฟังข้อคิดเห็นจากทุกหน่วยงานและการส่วนที่เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน ในระหว่างดำเนินการ ผังพื้นที่เฉพาะเป็นผังเสนอแนะที่ไม่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย แต่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ 3 แนวทางดังนี้

1. จัดทำผังเมืองเฉพาะ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่โดยตรง สามารถนำข้อมูล แผนผัง มาตรการ และโครงการพัฒนาที่ได้จากการจัดทำเข้าสู่กระบวนการขั้นตอนการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำเรื่องขอให้กรมโยธาธิการและผังเมืองเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแทนได้

2. จัดทำเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำพื้นที่เฉพาะไปดำเนินการจัดทำเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้างในบริเวณพื้นที่ที่มีความสำคัญ และ

3. การดำเนินการพัฒนาโครงการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ กรมโยธาธิการและผังเมือง หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองสามารถนำโครงการพัฒนาตามผังและรายละเอียดต่างๆ เข้าบรรจุแผนงานประจำปีของหน่วยงาน เพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณและดำเนินการก่อสร้างหรือพัฒนาพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม

ผังเมืองเฉพาะ คือ แผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่งหรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมือง บริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท เพื่อประโยชน์ในการสร้างเมืองใหม่ การพัฒนาเมือง การอนุรักษ์เมือง หรือการฟื้นฟูเมือง (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 มาตรา 4 วรรคสี่) ดังนั้นผังเมืองเฉพาะเป็นการวางแผนผังโครงการพัฒนาเมือง หรือโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูเมืองในบริเวณพื้นที่ต่างๆ ตามความเหมาะสมและจำเป็นหรือตามที่ผังเมืองรวมกำหนด ผังเมืองเฉพาะเป็นการทำให้แผนผัง นโยบายและโครงการที่ปรากฏในผังเมืองรวมบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง ผังเมืองเฉพาะจะประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา (แล้วแต่กรณี) มีรายละเอียดของการพัฒนา เป็นผังที่มีความละเอียดในแต่ละด้านของพื้นที่ โดยนำข้อมูลการพัฒนาจากการดำเนินการจัดทำพื้นที่เฉพาะมาประกาศใช้เป็นกฎหมาย

การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยแนวคิดผังเมือง

เมืองเชียงคานเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดเลยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ต่อสภาพทางกายภาพของเมืองเชียงคาน การนำแนวคิดของการวางผังเมืองมาเป็นกรอบการจัดการพื้นที่ของเมืองเชียงคาน จะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาทางกายภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากประโยชน์ของการวางผังเมือง คือ ทำให้เมืองหรือชุมชนมีความสวยงาม มีการขยายตัวที่มีระเบียบแบบแผนและถูกสุขลักษณะ มีการวางผังโครงสร้างคมนาคมและขนส่งในอนาคตที่เหมาะสมกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน สร้างความปลอดภัยในการอยู่อาศัย ส่งเสริมเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมของเมืองเชียงคาน รักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิประเทศ การแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางกายภาพของเมืองเชียงคานจึงแยกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

1. การวางผังที่มีรายละเอียดการพัฒนาด้านต่างๆ ของเมือง จึงควรมีจัดทำผังเมืองเฉพาะ แต่อาจจะยังไม่ถึงขั้นตอนประกาศเป็นกฎหมาย เพื่อในประชาชนที่อาศัยเมืองเชียงคานได้มีการเตรียมความพร้อม ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการเปลี่ยนสภาพทางกายภาพหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต ซึ่งเป็นงานออกแบบเมืองที่อยู่บนฐานของผังเมืองเฉพาะเพื่อที่ประชาชนสามารถจับต้องได้ผ่านแบบผังที่ได้รับการออกแบบ

2. การออกแบบความเหมาะสมของรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ และสอดคล้องกับวัฒนธรรม เช่น การใช้สี ความสูงของอาคาร วัสดุ การถอยร่น การมีพื้นที่ว่าง

3. การออกแบบเครื่องประดับถนน เช่น เสาไฟฟ้า ป้ายจราจร ป้ายสื่อความหมาย ป้ายโฆษณา

4. การวางผังของท่อระบายสอดคล้องกับจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวให้สามารถรองรับน้ำเสียได้ จากการวางผังท่อประปาเพื่อให้มีการส่งปริมาณน้ำที่พอเพียงต่อจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยว

5. การวางผังการเดินรถ การจัดหาที่จอดรถสาธารณะ การขนส่งสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว และการสร้างที่จอดรถให้เพียงพอต่อปริมาณนักท่องเที่ยวในจุดที่ไม่กระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวเมืองเชียงคาน

6. การวางผังภูมิทัศน์บริเวณริมแม่น้ำโขงให้มีความงดงาม และสามารถใช้ประโยชน์ได้ ไม่ปล่อยให้เป็นที่ว่างเปล่า และตกแต่งต้นไม้ที่ขึ้นไม่เป็นระเบียบให้เรียบร้อย

7. การจัดแบ่งโซนของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม และการกำหนดพื้นที่ใช้สอยเพื่อไม่ให้มีประชากรที่หนาแน่นเกินไป เพื่อประโยชน์ทางด้านสาธารณสุขของประชาชนที่ไม่แออัด อันอาจก่อให้เกิดโรคระบาดหรือโรคติดต่อได้

รูปแบบของผังพื้นที่เฉพาะจะมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ของสภาพการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ที่สามารถตอบความยั่งยืนได้ที่มีการให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้เห็นถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัย ความสำคัญของการจัดการด้านปริมาณน้ำใช้ ปริมาณน้ำเสีย การจัดการของเสียและการปล่อยมลพิษ และเมื่อเมืองมีความสวยงาม ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะทำให้การจัดการพื้นที่เมืองเชียงคานด้วยผังเมืองเกิดความสวยงาม และเป็นพื้นที่เป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่มองหาความยั่งยืน

ภาพที่ 1 แนวคิดการจัดการพื้นที่ด้วยแนวคิดผังเมือง

การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวของเมืองเชียงคาน โดยการนำแนวคิดของการวางแผนเมืองมาเป็นกรอบการจัดการพื้นที่ของเมืองเชียงคาน จะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาทางกายภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ ทำให้เมืองหรือชุมชนมีความสวยงาม มีการขยายตัวที่มีระเบียบแบบแผนและถูกสุขลักษณะ มีการวางแผนโครงสร้างคมนาคมและขนส่งในอนาคตที่เหมาะสมกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน สร้างความปลอดภัยในการอยู่อาศัย ส่งเสริมเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมของเมือง รักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิประเทศ ในขณะเดียวกันการแก้ปัญหาทางกายภาพของเมืองสามารถนำแนวคิดการวางแผนพื้นที่เฉพาะที่สอดคล้องกับผังเมืองรวมมาใช้ในการวางแผนรายละเอียดในการพัฒนาเมือง มีการกำหนดรายละเอียดการก่อสร้าง การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการพัฒนาเมือง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่ร่วมกันเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมือง สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ในด้านการจัดการความยั่งยืน เพราะมีกรอบของโครงการสร้างจัดการและประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม มีการเสนอกฎระเบียบต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ด้านความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ผังพื้นที่เฉพาะจะส่งผลต่อความสวยงามทางภูมิทัศน์เมือง การกำหนดขอบเขตความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ ทำให้เป็นแหล่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาเยี่ยมชมความสวยงามของบ้านเมือง ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ มีการจ้างงาน และเป็นการสนับสนุนการประกอบการต่างๆ ในพื้นที่ผังเฉพาะ เป็นการกระจายรายได้ รวมทั้งการออกแบบพื้นที่สิ่งอำนวยความสะดวกให้มีการท่องเที่ยวได้สำหรับทุกคน (Tourism for all) ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรมได้ง่ายเพราะการออกแบบเมืองจะมีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในการวางแผนจัดการการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม จะมีความโดดเด่นเป็นพิเศษ เนื่องจากการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน จะมีการออกแบบระบบสาธารณูปโภคที่มีความสอดคล้องกับจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมหรือพักผ่อน การวางระบบไฟฟ้าประปาที่พอเพียง รวมทั้งระบบการจัดการน้ำเสีย การจัดการขยะมูลฝอย การกำหนดเขตการใช้แสงและเสียงที่ไม่รบกวนประชาชนท้องถิ่น เป็นการสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) ที่สอดคล้องกันในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม 3 เสาหลักของความยั่งยืน ในเป้าหมายที่ 3: Good Health and Wellbeing สร้างหลักประกันว่าชีวิตมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของคนทุกวัย เป้าหมายที่ 6: Clean Water and Sanitation สร้างหลักประกันว่าจะมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน มีการจัดให้มีน้ำ และการสุขาภิบาลสำหรับทุกคน และ เป้าหมายที่ 8: Decent Work and Economic Growth ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน และเป้าหมายที่ 9: Industry, Innovation and Infrastructure สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

บทสรุป

เมืองเชียงคานเกิดผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการจัดการพื้นที่เพื่อให้มีความยั่งยืน โดยนำเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลกเพื่อสร้างความเข้าใจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแก้ปัญหาทางกายภาพของเมืองโดยนำแนวคิดการวางแผนพื้นที่เฉพาะมาใช้ในการวางแผน เพราะมีรายละเอียดในการพัฒนาเมือง ระบบโครงสร้างพื้นฐาน โครงการต่างๆ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก มีกรอบของโครงสร้าง ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม มีการเสนอกฎระเบียบต่างๆ สร้างภูมิทัศน์เมืองให้มีความสวยงาม การกำหนดความหนาแน่น ทำให้เป็นแหล่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ การออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน เป็นการวางแผนให้ด้านสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 3, 6, 8 และ 9

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2562). พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาล.
- คนเปลี่ยนเมือง. (2565). พัฒนา ‘เชียงคาน’ เมืองท่องเที่ยวยอดเยี่ยมติดริมโขง ในแบบเมือง 3 มรดก 1 เส้นห์. <https://www.matichon.co.th/city-changer/news_3361417> (สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565).
- ฉัตรชัย พงษ์ประยูร. (2536). การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิป ศรีสกุลไชยรักษ์. (2561). การศึกษาคุณค่าบ้านไม้พื้นดินเชียงคานเพื่อการอนุรักษ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยว
กรณีศึกษา เมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. <<http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/66271>> (สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2565).
- นัฐกร วงษ์เทราช และ ศิวัช ศรีโคงกุล. (2562). ความท้าทายของคนในพื้นที่ตำบลเชียงคานอันเนื่องมาจากการล้นไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว. วารสารมหาจุฬานาครพรรศน์, 6(9), 4382 – 4396.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ.
- สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงคาน. (2565). ข้อมูลเชิงสถิติการให้บริการ. <<https://chiangkhan.go.th/public/list/data/index/menu/1656>> (สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565).
- สุธาสินี สุมาธรรม. (2558). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบชุมชนเมืองเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัญญารัตน์ ธีรารัตน และ มริวรรณ ผิวคุ้ม. (2557). การศึกษาผลกระทบทางสังคม และวัฒนธรรม จากการจัดการท่องเที่ยว
กรณีศึกษาเมืองเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Barry Cullingworth and others. (2015). *Town and Country Planning in the UK 15th ed.* London. Routledge.
- Bruce Hayllar and Tony Griffin. (2009). *Urban Tourist Precincts as Sites of Play. Enhancing the City: New Perspectives for Tourism and Leisure.* Netherland: Springer.
- Global Sustainable Tourism Council (GSTC-D). (2022). *Global Sustainable Tourism Council Criteria Version 2.* <<https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria>>. (Retrieved on 30 December 2022)
- Kumar, J. and Garg, A. (2020). *Sustainable Destination Branding and Marketing Strategies for Tourism Development.* Boston: The USA. CABI.
- Muammer Mesci, et, al. (2020). *Sustainable Tourism: Growth and Diversification. Sustainable Tourism Development Futuristic Approaches.* Oakville: Canada. Apple Academic Press Inc.
- Silvia Serreli. (2009). *Places for Leisure as Interactive Space of the City. Enhancing the City: New Perspectives for Tourism and Leisure.* Netherland. Springer.
- Tourism Canada. (1990). *An Action Strategy for Sustainable Tourism Development: Globe'90.* Ottawa: Tourism Canada.
- United Nations. (2015). *THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT:* <<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>> (Retrieved on 30 December 2022)
- Urban Creator. (2563). *ผังเมืองมีเพื่ออะไร?* <<http://www.youtube.com/@URBANCREATURE>> (Retrieved on 21 February 2023).
- World Economic Forum. (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019.* <<https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019>> (Retrieved on 30 December 2022)